

ĐẦU THẾ KỶ 19, NEW YORK PHÁT TRIỂN HOÀN TOÀN TỰ PHÁT TRÊN ĐẢO MANHATTAN. ĐẾN NĂM 1811, ÔNG THỊ TRƯỞNG DEWITT CLINTON ĐÃ CHO TRÌNH MỘT BẢN DỰ THẢO QUY HOẠCH THÀNH PHỐ THEO DẠNG „MẠNG LƯỚI“ (THE GRID) ĐỘC NHẤT VÔ NHỊ. THÀNH PHỐ THẾ GIỚI NEW YORK ĐÃ HÌNH THÀNH TRÊN CƠ SỞ TUÂN THỦ NGHIÊM NGẶT QUY TRÌNH XÂY DỰNG THEO NGUYÊN TẮC HÌNH HỌC.

>> *Khung cảnh thành phố Manhattan, đầu thế kỷ 19 nơi đây có khoảng 100.000 dân và chỉ ít lâu sau tăng lên 1 triệu người.*

QUY HOẠCH THÀNH PHỐ

NEW YORK

Bản quy hoạch mang bao trùm lên tất cả: đường xá, trang trại, vùng đồi núi, kênh rạch và vùng đầm lầy trên đảo Manhattan – và thậm chí còn bao trùm lên cả di sản của chế độ thực dân từng thống trị nước Mỹ. Bản quy hoạch này là biểu thị của sự dũng cảm dám làm dám chịu và cũng vô cùng khoáng đạt. Tuy nhiên cũng cần nói thêm bản quy hoạch lúc đó bị đánh giá là khá "đơn điệu và tàn bạo".

Đầu năm 1811, thị trưởng thành phố New York, ông DeWitt Clinton, cùng với các thành viên của Ủy ban Quy hoạch do ông thành lập đã rất ngỡ ngàng khi được xem tám bản đồ quy hoạch thành phố có chiều rộng hai mét rưỡi. Đây là tám bản đồ quy hoạch nhằm đưa New York từ một thành phố với 100.000 dân lên gấp mười lần, 1 triệu dân.

Từ đầu thế kỷ 19, New York bành trướng từ đỉnh phía nam Manhattan lên phía bắc. Do người dân di cư tới đây ngày càng nhiều nên đến năm 1810, dân cư sống tại hòn đảo này đã lên tới 100.000 người và đang tiếp tục tăng nhanh hơn nữa. Ngay từ thời kỳ đó New York đã là thành phố cảng biển lớn nhất Mỹ và cũng có số dân vào loại cao nhất. Về sức mạnh kinh tế New York khi đó chỉ đứng sau Philadelphia.

Ông DeWitt Clinton, được đề cử làm thị trưởng thành phố năm 1803, khi đó mới 34 tuổi. Ông luôn có tham vọng biến thành phố này thành trung tâm của nước Mỹ.

DeWitt Clinton muốn có "một thành phố kiểu Mỹ". Một thành phố được xây dựng mạch lạc, rõ ràng, hùng mạnh về kinh tế và chính trị nhưng đồng thời phải phản ánh được tư

tưởng Dân chủ đã được đưa vào Hiến pháp Mỹ trước đó hai chục năm. Ủy ban Quy hoạch có nhiệm vụ biến ước mơ to lớn này thành hiện thực.

Nhận nhiệm vụ của Ủy ban Quy hoạch chuyên gia ngành trắc đạc dưới sự chỉ huy của ông John Randel đã miệt mài tiến hành đo đạc toàn bộ diện tích trên đảo Manhattan từ những vùng đầm lầy cho đến khu đồi núi, từ những khu trang trại rộng mênh mông cho đến những khu đất còn hoang hóa, cây cối rậm rạp. Các chuyên gia trắc đạc ghi chép cẩn thận từng độ cao, phác thảo các tuyến đường và các khu đất xây dựng nhà ở trong tương lai.

Sau 4 năm nghiên cứu, thu thập số liệu, đến năm 1811, bản quy hoạch tổng thể xây dựng New York đã hoàn thành. Bản quy hoạch này bao trùm một vùng rộng lớn có diện tích trên 40 km² với một mạng lưới gồm

12 tuyến đường dọc và 155 đường ngang, mạng lưới này kéo dài trên 12 km, tới tận Harlem River. Những con đường này chia phần lớn diện tích Manhattan thành hơn 1500 lô đất xây dựng hình chữ nhật chiều dài 240m x 60 m. Có thể nói việc phân lô này là một thành công to lớn chống lại sự hỗn độn của tự nhiên.

Thậm chí ngay cả tuyến đường Broadway nối liền vùng cực nam với miền bắc đảo Manhattan từ thời xa xưa nhất cũng suýt bị các nhà quy hoạch xóa sổ gần hết. Tuy nhiên họ đã không thực hiện được ý đồ đó. Vì thế tuyến đường này là một ngoại lệ duy nhất, nó được tồn tại và tạo thành một đường chéo vắt qua hệ thống mạng lưới đường xá hình chữ nhật. Có thể nói bản dự thảo quy hoạch này phù hợp hoàn toàn với nguyên tắc bình đẳng và dân chủ. Những con đường ở thành phố này không phân theo đẳng cấp, tất cả

đều nhất loạt được đánh số, không có một con đường nào mang tên người. Hệ thống đường xá ở đây hoàn toàn không có bùng binh, ngã năm, ngã bảy và cũng không có những đại lộ xa hoa lộng lẫy.

Hệ thống đường giao thông kẻ ô ở New York là một mô hình hoàn toàn khác so với mạng lưới đường xá ở các thành phố có sự phát triển không đồng đều ở châu Âu. Hơn nữa theo các nhà quy hoạch thì việc xây cất "loại nhà vuông thành sắc cạnh này không những ít tốn kém nhất mà còn tạo nên điều kiện sống thoải mái để chịu nhất cho người dân".

Vấn đề đặt ra là thành phố mới xây dựng này phải dễ quản lý, bảo đảm việc đi lại thật sự thuận tiện đồng thời dễ dàng thực hiện các biện pháp giữ gìn vệ sinh nhằm tránh để xảy ra dịch bệnh. Hơn nữa những nhà lãnh đạo thành phố còn muốn phải quy hoạch

thành phố như thế nào để cho việc giữ gìn an ninh trật tự ít tốn công sức, tiền của nhất. Có thể nói bản dự thảo này thể hiện rõ rệt nhất sự kết hợp tài tình giữa sự sáng suốt về quy hoạch với sự kiểm tra và quản lý xã hội.

Năm 1811, bản quy hoạch xây dựng thành phố New York đã được nghị viện bang New York ở Albany thông qua. Ngay sau đó người ta bắt đầu san ủi đồi núi, bom, tháo cạn nước các khu vực sinh lầy, phá dỡ các khu nhà ở cũ và xây dựng một hệ thống đường xá mới.

Thành phố trung thu đất làm đường giao thông. Chủ đất được hưởng một khoản tiền đền bù, tuy nhiên đối với nhiều người chủ đất cỡ nhỏ thì khoản đền bù này cũng chỉ có ý nghĩa an ủi. Vì lối phân lô theo mạng này đã xé nát diện tích của chủ đất hơn nữa, họ còn phải tham gia đóng góp chi phí vào việc khai phá.

Những chủ đất cỡ lớn là những người được hưởng nhiều lợi lộc nhất từ bản quy hoạch này. Nhiều người trong số họ là những nhân vật lãnh đạo của thành phố và một số còn là thành viên Ủy ban Quy hoạch. Có thể nói việc phân lô của bản quy hoạch rất thích hợp cho những nhà kinh doanh bất động sản cỡ lớn.

Thị trưởng DeWitt Clinton đóng góp nhiều công sức cho sự tiếp tục phát triển New York. Từ năm 1810, ông ủng hộ ý tưởng xây dựng một kênh đào nối liền Hudson River đến vùng Hồ Lớn nhằm nối New York với vùng đất nằm sâu trong lục địa. Ý kiến phản đối công trình này cũng rất nhiều nhưng đều bị thị trưởng bác bỏ. Năm 1825, DeWitt Clinton, khi đó là thủ hiến bang New York, đã long trọng khánh thành kênh đào này.

Nhờ con đường giao thông thủy này thành phố New York trở thành một địa điểm trung chuyển hàng hóa rất quan trọng. Thành phố New York có điều kiện phát triển ngày càng nhanh hơn. Năm 1840, Manhattan đã có trên 300.000 dân.

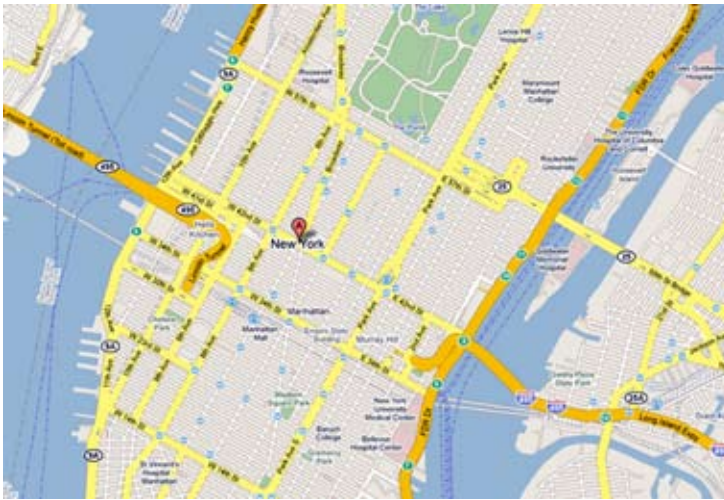
Năm 1850, các chính trị gia ủng hộ cải cách yêu cầu xây dựng một công viên lớn ở trung tâm thành phố để mọi người dân New York bất kể giàu nghèo có thể đến đây vui chơi, giải trí. Giới giàu có ở thành phố, vì những lý do khác, cũng ủng hộ hết sức nhiệt tình đòi hỏi này. Họ muốn New York cũng phải có một khu vui chơi, giải trí tầm cỡ có thể sánh với các công viên nổi tiếng tại các thành phố lớn ở châu Âu – công viên này phải bề thế đến mức những người giàu sang phú quý có thể tự do phóng xe ngựa vào ra một cách thoải mái. Những chủ đất lớn gần khu công viên đặc biệt ủng hộ kế hoạch này vì họ hy vọng với dự án này giá trị đất đai của họ ở vùng lân cận sẽ tăng lên rõ rệt.

Sau một thời gian dài tranh cãi, năm 1853, chính quyền thành phố quyết định trung mua một khu vực có diện tích khoảng 280 ha ở phía bắc đường số 59. Đây là vùng gò đồi, đất đai cằn cỗi, đi lại không thuận tiện, khá xa khu dân cư đông đúc và việc khai phá khá khó khăn. Khoảng 1.600 dân đang sinh sống ở khu vực này, chủ yếu là người da đen và dân nhập cư từ Ireland và Đức buộc phải di rời. Nhà cửa, chuồng trại, nhà thờ và cả nghĩa địa ở vùng này đều bị san bằng.

Một ủy ban được thành lập để tổ chức các cuộc thi chọn đề án xây dựng công viên. Đề án chung xây dựng công viên của nhà báo người Mỹ Frederick Law Olmsted và kiến trúc sư người Anh Calvert Vaux đã được bình chọn. Công việc xây dựng công viên được triển khai từ năm 1858. Hàng nghìn tấn đất mầu mỡ được vận chuyển tới đây, một loạt con suối, ao hồ và rừng cây ra đời, nhiều kilômét đường xá và cầu cống được xây dựng. Năm 1863, công viên này đã kéo dài tới tận đường số 110, cuối cùng vùng cây xanh và công viên công cộng này có tổng diện tích lên tới trên 340 ha ở ngay trung tâm Manhattan – như vậy là có tới 151 lô đất thuộc mạng lưới quy hoạch ban đầu đã được sử dụng vào những mục đích hoàn toàn khác so với bản quy hoạch tổng thể năm 1811 do DeWitt Clinton đề xuất.

>> XUÂN HOÀI (theo Spiegel)

>> General Motors Building: Tòa nhà chọc trời này ở Midtown Manhattan có địa chỉ rất phổ biến ở New York: Đại lộ số 5 giữa phố thứ 57 và 58.

Ảnh từ trên xuống:

- Quy hoạch theo mạng lưới: Theo quy hoạch năm 1811 Manhattan được phân thành trên 1.500 lô để xây dựng nhà ở, nhưng lô đất hình chữ nhật này có chiều dài là 240 và chiều rộng là 60 mét. Đây là bản đồ New York năm 1890.
- Bản đồ New York ngày nay: Việc phân lô nói trên giúp cho người dân và du khách dễ dàng định hướng trong việc đi lại.
- Ảnh chụp Big Apple từ vệ tinh: người ta không thấy bùng binh hay các loại ngã năm, ngã bảy và cũng không có những đại lộ lộng lẫy.